

НОВАК ЖИВКОВИЋ

РАТНА ПОЗАДИНА У СТАРОВЛАШКОМ КРАЈУ 1876. ГОДИНЕ

(Избор докумената)¹

16. ЈУНИ 1876. ГОДИНЕ

ЗАСТУПНИК КОМАНДАНТА ИБАРСКЕ ВОЈСКЕ — НАРЕДБА О КАЗНАМА ЗА НЕУРЕДНЕ И НЕПОСЛУШНЕ ВОЈНИКЕ РАДИ УЧВРШЋЕЊА ВОЈНЕ ДИСЦИПЛИНЕ. НАГРАДЕ ЗА ДИСЦИПЛИНОВАНЕ И ХРАБРЕ

Н а р е д б а

За све трупе Ибарске војске за 16. Јуни 1876. год.

Да би се искоренио рђав дух војника који се на жалост код једног дела наше војске налази, посуђен сам предузети Строжије мере. У Исто време оћу и да вредни ратници и Синови Србскога Народа буду признати и награђени за јуначке услуге Светломе Књазу и Отачбини Нашој.

Овим мерама пћу да Ибарска војска Сва постане војска како треба, да буде достојан потомак Масама наших предака, који су били Страх Турцима, и који ослободише ову земљу од њиног насиља.

З а т о о в л а ш ћ у ј е м :

1-во Бригаде и частне команданте да за мање погрешке могу казнити поједине војнике са до 50 удараца Само по гаћама.

2-го Баталјоне, ескадроне и батериске командире, да могу казнити са до 30 удараца.

3-ће Четне командире да могу казнити са до 20 удараца.

У самоме боју пак, кои војник не би на знак трубе или команде ишао напред, овлашћујем не Само више Команданте, но и сваког Четника, да сваки свог таког подчињеног плашљивца може сместа убити.

Сваки пак старешина може, кои не би послушао заповест свог вишег Старешине безусловно, биће предат војеном Суду и стрељан.

Препоручујући најстрожије Свима командантима, да се највећа послушност у војсци одржава, свака и најмања непослушност немилу казни, налажем им у исто време да мотре на вредне и отважне војнике, да ми Сваког отличног за награду престављају.

Ко од сада у бојевима за непријатељем први зароби Непријатеља добија 5 ц. ко зароби живог вишег Старешину добија 10 ц. ко отме топ добија 20 ц. (дуката) награде. Кои први ускочи у шанац непријатељски добијају по 10 ц. ко отме заставу непријатељску добија 15 ц. (дуката).

За остале вредне услуге војника а особито војничких старешина без разлике официра Стпјеће и Народне војске, учинијо сам предлог Његовој Светлости кои да се уважи, стоји до крабрости и прегнућа вас свију војника Ибарске војске.

Старајте се војници, да не дате прилике ни једном Старешини оваквим спротим казнама, него да заслужите награде, отликовања и признанства Светлога Књаза, нашег Врховног поглавара и благодарност Нашега Народа и потом Највећа ће Награда бити нама богате вароши и плодна поља Старе Србије, колевке Србске, коју данас на Срамоту Србије гледамо јошт у рукама варварским, у рукама наших стари крвника — Турака и то гледа она Ибарска војска коју је Наш Светли врковни Командант послао пун наде да са њеном руком очисти Свету земљу од Насилија.

В о ј н и ц и !

Недајте се Срамотити, прегните душом и срцем за све племенити и јуначко, наш ће успех бити Сигуран.

Нека се ова Наредба гласно објави, прочита и протумачи Свима трупaма Ибарске војске.

Заступник Команданта

Ибарске војске

Полпуковник

Илија Чолак — Антић Св. руч.

АС-НОУ-1876. нср. гр.

---

18. ЈУНИ 1876. ГОДИНЕ

НАЧЕЛСТВО ОКРУГА УЖИЧКОГ — ДИВИЗИЈАРУ ЗАПАДНО—МОРАВСКЕ ДИВИЗИЈЕ; ИЗВЕШТАВА О МЛЕВЕЊУ ЖИТА И ИСПОРУЦИ ХРАНЕ ЗА ВОЈСКУ ИЗ СРЕЗОВА

(Концепт)

Деп.

Дивизијару Западно—Моравске дивизије

Чачак

№ 6663

18/6.876.

Ужица

По депеши ос 11. наређено је за 7000 ока леба. 3000 ока послато је одавде у Ариље и до јуче срески (начелник) је примио тамо 2344 оке. Рест 4000 наређено је да по 2000 даду срески (начелници): Моравички и Пожешки. На сваки начин и они су до сада овај леб тамо предали, ал још нема о томе извештаја. За 14-дневну рагу и ону по № 2002 наређено је млевење и она се на местима меље и превлачи у Пожегу, а на местима још није одпочето зато, што још није стигла III кл. са границе, а остали је народ у потребљен за разна преношења средстава те нема с ким да се ради, и зато вам за сада не могу ни поднети тачан извештај: колико је гди самлевено и однето у Пожегу. Само то могу јавити, да је из ср. Црногорског испраћено до јуче петоро кола брашна. Овди пак има самлевено со 1000 ока, али се ни то због оскудице превозних средстава није могло до сада послати.

НОВАК ЖИВКОВИЋ

Односно овога и осталих наредби војених власти издата је опет срескимма (началницима) најстрожија наредба, и живо се настојава око извршења, о успеху чега подносићу вам што пре извешћа.

За шабачку Бригаду наређено је да се потребни леб у Б. Цркви изда

Ово је понизан одговор на депешу № 2132.

АС-НОУ-1876. нсп. гр.

19. ЈУНИ 1876. ГОДИНЕ

НАЧЕЛНИК СРЕЗА АРИЉСКОГ — НАЧЕЛСТВУ ОКРУГА
УЖИЧКОГ; ДЕПЕША О ПИТАЊИМА СМЕШТАЈА И РАС-
ПОРЕДА ХРАНЕ ЗА ВОЈСКУ

Време предаје 19/6. 1876. у 7 ч. 30 мин. пре подне у Ариљу

Време пријема 19/9. 1876. у 9 ч. 35 мин. пре подне у Ужицу

Т е л е г р а м

Начелништву окружном

Ужице

Десетодневна рана смештена је из среза Ариљског у Ивањици сва према распореду изузимајући ракије о којој се доцније г. Бригадир изразио да није потребна.

Тако исто и дивизионска сасута је у магацин заједно са ракиом.

Што се тиче 14-то дневне (хране), не познајем ту наредбу, мањ станичке ране о чему сам молио бригадира да је лицитацијом набави у Ужици, но одговора не добих. Рана 10-то дневна и дивизијска носи се на млевење, но због немања воденица у близу Ивањице и околини носи се у разна места и опет се самље(ве)на враћа у магације у Ивањици. Не ни се оклевало ни оскудице било за рану, да је рана у Ариљу смештена. По досад одпуштеним наређењима поступио сам и поступаћу да војска на ову станицу долазећа не оскудева и да се лебом снабдева у колико средства имам, јер су ми и ова мало дата од стране војене власти. С№ 6665.

№ 1939.

Начелник ср. Ариљског
Гл. Протић

Пр. 19. Јули 1876.

№ 6699.

АС-НОУ-1876. нсп. гр.

19. ЈУНИ 1876. ГОДИНЕ

НАЧЕЛНИК СРЕЗА ЗЛАТИВОРСКОГ — НАЧЕЛСТВУ ОКРУГА УЖИЧКОГ: О ПРИКУПЉЕНОМ КУКУРУЗА: ТЕШКОЋЕ ОКО МЛЕВЕЊА.

Време предаје 19/6. 1876. у 8 ч. — мин. пре подне у Чајетини

Време доласка 19/6. 1876. у 8 час. 10 мин. пре подне у Ужицу

Т е л е г р а м
Начелству Окр. Ужичког

Ужице

Од жита кукурузна, што је близу воденица у Дрежнику до 20000 раније смештено, самлевено је до сада 3000 ока и 2000 ока у Пожегу однешено; а од жита код воденица Биоптанских смештеног, самлевено је 5000 ока и једнако се таково меље пошто довољно воде има; а што прече није мљевање одпочето причина је: што су воденице великим поводњем изкварене биле, те млети нису могле, што је сав народ на зборним мјестима и на граници са коморцијама био, те се људи ни коњи нису могли на мљевање и превлачење сваког рода ране употребити, нити је имало коња и људи на Букове за превлачење јечма угутити, док није III класа војника 17 м. о. са границе распуштена: то ипак употребити особито дужностно старање, да се сва рана што пре смеље и на своје место однесе. С№ 6665.

№ 3753.

За Начел. Ср. Злат.
писар I кл.
М. Мицић

АС-НОУ-1876. нсп. гр.

19. ЈУНИ 1876. ГОДИНЕ

КОМАНДАНТ ИВАРСКЕ ВОЈСКЕ ЂЕНЕРАЛ ЗАХ — НАЧЕЛСТВУ ОКРУГА УЖИЧКОГ; НАЛАЖЕ ДА СЕ ИЗДА КОМАНДАНТУ ДОВРОВОЉАЧКОГ КОРА НИЋИФОРУ ДУЧИЋУ 4.000 ДУКАТА.

Време предаје 19/6. 1878. у 6 час. — мин. по подне у Ариљу

Време доласка 19/6. 1878. у 9 час. 5 мин. по подне у Ужицу

Т е л е г р а м
Начелству окружном

Ужице

Издајте команданту добровољачког кора Архимандриту г. Ду-чићу суму од четири хиљаде дуката цесарских, потребну за издатке његове трупе.

Ово наређење издајем на основу постојећег предписа Мини-стра војног од 10. тек. № 6592. са којим је наређено да команданти треба да изузму потребне суме новца за своје Команде из каса до-тичних начелстава на редовне квите. Према томе изволите по овој мојој заповести надлежно поступити.

№ 2245.

Командант Ибарске војске,
ђенерал Зах

Пр. 20. Јуна 1876.

№ 2804

АС-НОУ-1876. нср. гр.

19. ЈУНИ 1876. ГОДИНЕ

ПИСАР СРЕЗА ПОЖЕШКОГ — НАЧЕЛСТВУ ОКРУГА УЖИ-ЧКОГ; О СТАЊУ ХРАНЕ У МАГАЦИНУ И ОДАШИЉАЊУ ИСТЕ У ПРИЛИКЕ.

Време предаје 19/6. 1876. у 9 час. — мин. пре подне у Пожеги
Време доласка 19/6. 1876. у 4 час. по подне у Ужичу

Т е л е г р а м

Начелству окр. Ужичког

У прошли вторник имало је у овд. магацину 5200 оке брашна пшенична и 13.000 ока кукурузна. У вторник бригадир I класе на-редио је да се у овдашњи магацин више брашна не прима, но да се осма шаље у Прилике и тако људи, који су брашно догонили упућени су у Прилике са брашном и тамо ће се знати колико је предано.

Ово брашно што је овди било, послато је сво у Прилике и сада овди нема брашна, но сам најстрожију наредбу издао да од овог часа пренесе брашно овамо што има мљевена, да се нађе за сваки случај, с' тога молим Нтво да ми јави оћу ли брашно обво задржавати или у Прилике шиљати. Парна воденица не ради, не може воденичар удесити камење, за то сам јавио г. Министру воје-ном и тражио Мајстора који ће удесити камење.² С№ 6596.

№ 2032.

19. Јуни 1876. год.

Пожега

Писар Срески
М. Требињац

Пр. 19. Јуни 1876. год.

№ 6702.

АС-НОУ-1876. нср. гр.

23. ЈУНИ 1876. ГОДИНЕ

ИНТЕНДАТУРА ИБАРСКЕ ВОЈСКЕ — НАЧЕЛСТВУ ОКРУГА УЖИЧКОГ; РУДНИЧКОГ И ЧАЧАНСКОГ;

ЗАХТЕВ ДА СЕ СТОКА ШАЉЕ У МАРВЕНИ ИВАНИЧКИ ДЕПО; ПУНА ПРИМЕНА ЗАКОНА О РЕКВИЗИЦИЈИ.

Време предаје 23/6. 1876. у 8 час. 20 мин. пре подне у Ивањици

Време доласка 23/6. 1876. у 8 час. 25 мин. пре подне у Ужицу

Т е л е г р а м

Начелству Округа Ужичког, Рудничког и Чачанског

Ако сте прикупили живе стоке према акту моме од 18. ов. м. № 2212. онда одма ту стоку пошљите у Ивањицу марвеном депоу преко интенданта, па и даље продужите прикупљање стоке у што већој количини. Постарајте се вариво, настојте живо да се кукуруз меље, јер војска мора да има хране. Знајте да је ово једна од најхитнијих ствари са којом се не сме оклевати. Закон о реквизицији имате и према њему набављајте све потребе за војску. Одмах ме депешом известите о количини прибављене стоке реквизицијом.

№ 5.

23. Јуни 1876. год.

у Ивањици

По заповести Команданта
Ибарске војске,
Интендант,
Сима Б. Мијаиловић

Прим. 24. Јуна 1876. год.

№ 6812

(Концепт)

НОВАК ЖИВКОВИЋ

Интенданту Ибарске војске
С. Мијаиловићу

Ивањица

Од јуче се непрестано шаље кукурузно брашно у Ивањицу из
Косјерића, Пожеге, Ариља, Ужица и Среза Златиборског.

Са превозним средствима врло тешко иде, јер и ово стоке
што за тај превоз има одвећ је слабо.

Јавите ми да ли Кириције већ приспевају тачно са брашном
из означених места и да ли је што год стигло тамо из Црногорског
и Пожешког Среза.

25/6.876.

Начелник
Белмаш

АС-НОУ-1876. нср. гр.

---

26. ЈУНИ 1876. ГОДИНЕ
НАЧЕЛСТВО ОКРУГА УЖИЧКОГ — КОМАНДАНТУ УЖИЧКЕ
БРИГАДЕ II КЛАСЕ; ШАЉЕ СТВАРИ КОЈЕ ДОСТАВЉА
ЦРВЕНИ КРСТ ЗА ПОМОЋ РАЊЕНИЦИМА

(Концепт)

№ 6909

26. Јуни 1876.

Ужице

Команданту Бригаде II кл. Ужичке Бригаде

Одбор Црвеног крста који овде постоји предао је начелст. де-
сет кошуља, шесторе гаће, пет чаршава, шест ока крпа и пет пеш-
кира за лечење рањеника.

Ове ствари шаљу се томе команданту на употребу.³

АС-НОУ-1876. нср. гр.

Време предаје 26/6. 1876. у 7 час. 50 мин. пре подне у М. Гори
Време доласка 26/6. 1876. у 8 час. 40 мин. пре подне у Ужицу

Т е л е г р а м
Началничеству округа Ужичког

РАТНА ПОЗАДИНА У СТАРОВЛАШКОМ КРАЈУ 1876. ГОДИНЕ

Молим ако бригада до сад није (послала) молим да се пошаље из магацина 50 ока великих дугачких крпа, и неки изволи од председника друштва за неговање болестника до сад прикупљене ствари: завоје и проче истом приликом у Мокру гору на даљу експедицију у санитетској команди II Ужичке бригаде послати.

Др Тренчини

Пр. 26. Јуна 1876.
№ 9897

Кратким путем примити послате ствари и оправити одма за у М. гору.

26/6. 76.

Ђелмаш

АС-НОУ-1876. нр. гр.

---

26. ЈУНИ 1876. ГОДИНЕ
ОКРУЖНИ НАЧЕЛНИК ЂЕЛМАШ — ЂЕНЕРАЛУ ЗАХУ НА
КУШИЋУ: ИЗВЕШТАВА О ТУРСКОМ НАПАДУ И НАСИ-
ЉИМА НА ЗАПАДНОЈ ГРАНИЦИ.

(Концепт депеше)

Ђенералу г. Заху

Кушић

Све неповољнији гласи са Заовина. Ако је истина што Срески (начелник) са Крње Јеле ноћас по чувењу телеграфише. Кремна и околина су у опасности од непријатеља. Ја свему не могу да верујем нарочито да онамо има јака турска војска од 3000 људи, но опет све чиним што год се може да се Турци сузбију. Понешто државног оружја из овдашњег Магацина морао сам дати са муницијом долазећим у помоћ четама из III класе, као што сам морао и реквизирати 18.000 фишека з наше танчице.

И капелу и општинску кућу у Заовинама, Турци си запалили. Експед. 26/6. 76.

Ђелмаш

АС-НОУ-1876. нр. гр.

28. ЈУНИ 1876. ГОДИНЕ
НАЧЕЛНИК СРЕЗА МОРАВИЧКОГ — НАЧЕЛСТВУ ОКРУГА
УЖИЧКОГ; ИЗВЕШТАЈ О ТУРСКИМ УПАДИМА, НАСИЉИМА И ПАЉЕВИНАМА У ПОСЛЕДЊА ТРИ ДАНА.

Начелству округа Ужичког

У току од 25. тек. мџа пах дп 28. ист. мџа догодило се је у пограничним селима подручног ми среза ово:

1-во Турци Арнаути прешли су на Ступској чесми и ударили на засеок Медовине Оп. Ерчешке, па у иатом упалили 19. кућа, 110 зграда у вредн. 5000 ₪ цес. и отерали 150. говеди, 500 оваца, 50 коза, 20. коња све у вред. 1550 ₪ ц. Одатле отишли су у село Вучак, те и ту запалили 17. кућа. 100. зграда у вредн. 6000. ₪ ц. отерали су 120. говеда, 500 оваца, 50 коза и 15. коња у вредности 1350 ₪ ц.

2-го У Сели Васиљевићи ударили су Турци на Шанац Ступске чесме, у ком је било 40. наших војника II. класе, но чим су ови виђели Турке, они су шанац са целом војеном спремом, шињелима и торбама своим оставили, па само са оружјем у руци уфатили бучину, и из ове се тукли са Турцима, у ком боју поинуло је од наших војника двојица а шест су рањени, а једног су жива ухватили и са собом одвели са свима војеним стварима које су у шанцу биле, и ако је од њихове стране пало 10. мртвих и 15. рањених.

Ово достављам Нтву нек зна.

№ 3367
28. Јуна 1876. год.
у Ивањици

Начелник среза
Моравичког
Пак. Јовановић

АС-НОУ-1876. нср. гр.

30. ЈУНИ 1876. ГОДИНЕ
ГЕНЕРАЛ ЗАХ — НАЧЕЛНИКУ ОКРУГА УЖИЧКОГ; НА-
ЛАЖЕ ДА СЕ СПРЕЧИ ПРОДОР ТУРАКА ПРЕКО ШАРГА-
НА; ВОЈНО ОБЕЗБЕЂЕЊЕ; „НЕ ДАМ ДА САВ ТЕРЕТ ОД-
БРАНЕ УЖИЦА ПАДА НА СЕЉАКА“; РАСПИС ОКРУЖНОГ
НАЧЕЛНИКА.

Време предаје 30/6. 1876. у 1 час 45 мин. по подне на Јавору
 Време доласка 30/6. 1876. у 3 час. 45 мин. по подне у Ужицу

Т е л е г р а м
 Начелнику окр.

Ужице

Заповедио сам и заповедам, да у жљебу Шаргана онде на истом месту где је пре била прва засека, опет и то јака засека (се) подигне. Засека да не буде права на пут, већ под упадајућим углом, тако да се на Жљебу произведе са крила унакрсна ватра. Позади ове засеке на самом седлу, одваја се десно (фронт Мокрој Гори) једна стаза к' селу Постоњу, које лежи под збориштем. На тој стази једна чета која, ако би Турци случајно продрли кроз засеку њима ће пасти у леви бок Шарган бранити очајателно. Пошто сав тамошња војска није нужна за заузеће Жљеба, то се 2 до 4 чете могу раније послати да заузму она 2 шанца на Кремнима који туку пут од Шаргана. Оне би приватиле одступајуће ако би то баш морало бити. Остала пешадија, кад одступи, поставила би се десно и лево од ове 2 чете. Батерија да не учествује на Шаргану него нека одма оде на Кремна где је за њу удобно поље гађања. Преко пута од Кремана на Кадиној главици санац стражара заузети, што неће требати више од једног вода. Ако Шарган буде још у нашим рукама, онда ће ова помоћ ићи из Чајетине преко Златибора и ударити с бока на Турке кои се буду уз Каменицу к' Шаргану упутили.

Г. Г. праћани нека не мисле о бежању, него нека сваки узме пушку и иде напред на одбрану. Не дам да сав терет одбране Ужица пада на сељака. Ви ћете пустити само жене и децу и старце а одрасле мушке главе никога. Ко оће да иде нека узме правац Тометино поље. Поставите на растојању од сата по 2 коњаника, како Кремнима тако и Пониквама, по крима ћете шиљати налоге и добијати извешће. Ако телеграф ради и њиме се служите. Мени ћете често слати извештач. О спасавању може бити говора тек онда кад би Турци кро(з) Кремна продрли.

Сву трећу класу из тамошњи 4 среза (дижите) и нека Срезке старешине иду на Кремна са њима поред њихових четовођа. Пушке ко не буде имао, могу се издати. Г. Мићић нека опреми лаку батерију, да је преда надзиратељу магацина барутног у Пожети, кад буде дошао.⁴

Генерал Зах

(Концепт)

Начелницима Среским

Пожега
Косјерић

Са четама III класе вашег Среза похитайте поред Четовођа и ви Лично у Кремна где ћете и мене застати. Нека свака чета има по две-три оштре сижире. Храну за те војнике нека кметови под најстрожијом њиховом личном одговорношћу брзо шаљу па макар то били и по здравом снажњом женскињу.

Начелник
Белмаш

Примио А. Мићин

Пригорском дати у руке пошто је овде.
(Непотписана забелешка из ове депеше:)

Кад сам запитао шта ће се с' касом и са храном за 3 класу, одговорио ми је г. Генерал: Храну нека носе од кућа што више могу, а и жене нека носе, у крајњој нужди нег се даје и храна.

Г. Генерал благодари Г. Начелнику за одважност.

Одобрава му да иде.

За касе имати кола у приправности па у нужди чинити шта треба. Напоследку чините све само да се Турци одбију. Нег на свима уласцима и проласцима засеке сељаци праве. Среске старешине и кметове употребити за поједине одбране. Чините све што ваља и што треба да се чини.

30/6.

АС-НОВ-1876. нсп. гр.

---

1. ЈУЛИ 1876. ГОДИНЕ
КОМАНДАНТ КОЊИЧКОГ ПУКА НА ЈАВОРУ — НАЧЕЛ-
НИКУ ОКРУГА УЖИЧКОГ; ИЗВЕШТАВА О РАЊЕНИМ
ВОЈНИЦИМА СВОГА ПУКА И ТРАЖИ ДА СЕ ЊИХОВИ
КОЊИ ПОВРАТЕ НА ПОЛОЖАЈ

Коњички Пук
Ибарске војске
№ 103.

Началнику Окр. Ужичког

Војници коњичког пука ибарске војске Никола Чађевић и Вукоман Васић из Ужица, Недељко Миливојевић из Каменице, Јован Јовановић из Маковицра и Јеврем Пантић из Карана сви ср. Црногорског и Мијаило Новаковић из Јеловика ср. рачанског, који су у битци 24. ов. мџа рањени, отпуштени су ради лечења својим кућама, и одјахали собом своје здраве коње, обећавши да ће јих пошто својм кућама стигну, повратити на употребу својим здравим друтовима чији су коњи у истој битки поинули или рањени.

Горе поменути војници су истина од своје стране већ знатне жртве поднели, проливши за благо своје домовине своју драгоцену крв, но кад је отаџбина у опасности, онда она с правом од својих синова, не само крв но и имање њихово потражити може.

На основу тога, а и оснивајући се на патриотизам горе поменутих бораца, ја вас молим да настанате да се коњи њихови што пре коњичкоме пуку на Јавор пошљу.

1. Јула 1876. г.

На Јавору

Командант коњичког
пука, Капетан
А. П. Симоновић

АС-НОУ-1876. нсп. гр.

1. ЈУЛИ 1876. ГОДИНЕ

БЕНЕРАЛ ЗАХ — НАЧАЛСТВУ ОКРУГА УЖИЧКОГ; НАРЕЂУЈЕ ДА СЕ ВОЈНИЦИ III КЛАСЕ ХРАНЕ ОД СВОЈИХ КУЋА А ОБУЋА ОД ГОВЕЂИХ КОЖА ИЗ МАГАЦИНА.

Време предаје 1/7. 1876. у 12 час. — мин. у подне на Јавору
Време доласка 1/7. 1876. у 3 час. 25 мин. по подне у Ужицу

Т е л е г р а м
Началнику окруж.

Ужице

Рану војницима 3 класе доносиће фамилије од њихови кућа. Само у крајњој нужди ова ће им се из магацина издавати. Обућу нека праве од сирових кожа добивеним клањем стоке из најближих магацина.

№ 2509

Команд. ибар. војске
Генерал
Зах

Пр. 1. Јули 1876.
№ 6999.
(Концепт)

Среским и Суду општ. Уж.

Командант Ибарске војске депешом од данашњег № 2508. наређује : да рану војницима III класе доносе фамилије њихове од кућа. Само у крајњој нужди ова ће им се из магацина издавати. Обућу нека праве од сирових кожа добивених од клања стоке из најближег логора.

1/7 1876.

АС-НОУ-1876.

---

1. ЈУЛИ 1876. ГОДИНЕ

ИНТЕНДАНТ ИБАРСКЕ ВОЈСКЕ — НАЧЕЛСТВИМА ОКРУГА УЖИЧКОГ, ЧАЧАНСКОГ И РУДНИЧКОГ; НОВА НАРЕДБА О РЕКВИЗИЦИЈИ ЖИВЕ СТОКЕ. РАСПОРЕД ИСПОРУКЕ ХРАНЕ ЗА 14 ДАНА.

Време предаје 1/7. 1876. у 9 час. 18 мин. пре подне у Ивањици.

Време доласка 1/7. 1876. у 5 час. 55 мин. по подне у Ужицу.

Т е л е г р а м

Началнику Окр. Ужичког, Чачанског и Рудничког

Наређено вам је под № 24. да реквизирирате 10.000 ока меса у живој стоци. Међу тим то није цела количина меса за 14 дана, него само један део. То вам је тамо тако наређено да би што пре ту Мажу количину прибавили, а Друга сва стока не би могла овде да се чува. Сада вам накнадно јављам, да тај округ треба за 14 дана да Изда Први 50.484 ока меса у живој стоци, 2-ти 34.838 ока Меса, 3-ћи 25.914 ока меса у живој стоци. С тога настаните да се сва та Стока постепено сваки дан шиље с' Писмом у Ивањицу — Марве-

РАТНА ПОЗАДИНА У СТАРОВЛАНШКОМ КРАЈУ 1876. ГОДИНЕ

ном депоу. Првом поштом добићете Цео распоред Хране па и вари-
ва за 14-то дневну Храну.

№ 106.

1. Јула 1876. год.

Ивањица

По заповести Команданта
Ибарске војске
помоћник Интенданта,
В. Даниловић

Пр. 1. Јула 1876.

№ 1016

(Концепт)

Депеш.
Ариљски, Рачански и Златиборски
2/7. 876.

Сву до сада реквирирану стоку пошљите одма (с) писмом у
Ивањицу „Марвеном депоу“ а амо јавите колико ока износи та
стока. Све ово колико данас да учините.

АС-НОУ-1876. нср. гр.

2. ЈУЛИ 1876. ГОДИНЕ

ДИРЕКТОР МОКРОГОРСКОГ КАРАНТИНА — МИНИСТРУ
УНУТРАШЊИХ ДЕЛА; ЈАВЉА ДА СУ ТУРЦИ УПАЛИ У
МОКРУ ГОРУ, СПАЛИЛИ КАРАНТИН, ЂУМРУЧКЕ ГРА-
ЂЕВИНЕ И ЈОШ 60 КУЋА.

Господину Министру Унутрашњих Дела
Директ. Карант. Мокр. Горе
Известије

Турци су 29. и 30. Јуна Ђумрук и Карантин мокрогорски са
свима принадлежећим Зградама и архивом изгорели и до 60 прива-
тни кућа и зграда изгорели; а без сумње држим да су и цркву која
у Кршању постои изгорели.

У том нападају турском спасене су само рачунске књиге ђум-
ручке са приходом, а при карантину никакови књига и прихода
због раније прекинутог саобраћаја ни имало није.

НОВАК ЖИВКОВИЋ

Подписани Директор и ђумрукција са персоналом док не би војска наступила, у Кремне находе (се).

№ 107.
2. Јула 876.
у Кремне

Директор
Петар Димитријевић

Пр. 8. Јула 1876.
П.№ 6626.

(Забелешка:
Сојузити са осталим актама
штета од стране Турака

АС-МУД-П-ХVI-104/1876.

---

2. ЈУЛИ 1876. ГОДИНЕ
НАЧЕЛНИК СРЕЗА ЗЛАТИБОРСКОГ — НАЧЕЛНИКУ О-
КРУГА УЖИЧКОГ; ЈАВЉА ДА СУ ТУРЦИ УПАЛИ У ЈА-
БЛАНИЦУ И СПАЛИЛИ НЕКЕ КУЋЕ: СТРАХ ОД НОВОГ
НАПАДА.

Време предаје 2/7. 1876. у 11 час. 40 мин. по подне у Чајетини
Време доласка 2/7. 1876. у 12 час. 2 мин. по подне у Ужицу

Т е л е г р а м
Ужице — Начелнику Ужичком

Синоћ су Турци ударили на границу села Јабланице, те су у једном џемату неколико кућа попалили. Страховати је да се оваки нападају не продуже. Народ онамошњи због постојеће опасности у великом страху очекује скору помоћ, пошто нема добра оружја.

Ради предохране нужна бар једна чета војске.

№ 3919

Начел. Ср. Златибор.
П. Ђ. Поповић

АС-НОУ-1876. нср. гр.

3. ЈУЛИ 1876. ГОДИНЕ

КОМАНДАНТ УЖИЧКЕ БРИГАДЕ I КЛАСЕ — НАЧЕЛ-
СТВУ ОКРУГА УЖИЧКОГ; ПРЕПИСКА ОКО ПУШАКА И
ПУШКАРА;

Ужичка бригада I кл.

№ 3846.

Начелству округа ужичког

Упућује се Сима Марковић бригадни пушкар да у тамошњој пушкарници одвоји потребну резервну парчад за пушке наодеће се у Ивањици и Јавору. С тога се умољава Начелство да одреди потребан број коморе и да експедира ове ствари до Ивањице и Јавора.

3. Јула 1876.

На Јавору

Командант

Ужичке бригаде I класе

П. Борисављевић

Началнику Окр. Ужичког Г. Павлу Ђелмашу

У шупи овдашњој, која је под руковањем Началника станице Ужичке, има неколико стотина мање и више покварених и неисправних пушака Руски пред пунећи се, и по неколико комада острагуша Приновог и Пибодијевог система.

На оправки ових пушака сада нико не ради, јер она двојица пушकारа, који су од пре неколико дана пушке оправљали, послати су у логор добровољачког хора.

Међу овим особито Руским пушкама, који ће имати од прилике преко 700, имаће већа половима, које би могли напростији пушкари оправити, а у овдашњој вароши има неколико пушकारа, који нису ни у какву војену службу увршћени; то вам поради знања вашег јављам, те да можете даље наредбу учинити, како за сходно нађете, а који су по имену пушкари, моћићете најбоље сазнати од ово-местног Кмета.

№ 134

10. Јула 1876. год.

у Ужицу

НОВАК ЖИВКОВИЋ

Заступник Началника
Станице Ужичке
В. Новаковић

3. ЈУЛИ 1876. ГОДИНЕ
ШЕФ САНИТЕТА ИБАРСКЕ ВОЈСКЕ — НАЧЕЛНИКУ О-
КРУГА УЖИЧКОГ; НАЛАЖЕ ПРИПРЕМУ БОЛНИЦЕ ЗА
ПРИЈЕМ РАЊЕНИКА СА ЈАВОРА.
Време предаје 3/7. 1876. у 7 час. 55 мин. по подне са Јавора
Време доласка 4/7. 1876. у 4 час. 15 мин. по подне у Ужичу

Т е л е г р а м
Начелнику округа Ужичког

Ужице

Тамошњи варошки лекар са помоћником Моргенштерном не-
ка спреми болницу за примање рањеника; и нека их одма кад се
тамо пошљу негују... војног прибора ако га нема, нека задржи
колико му треба од оне партије која се тамо за Мокру Гору ша-
ље. Ако је потреба, нека троши од својих лекова, рачун ће му се
примати. Тренчини мора остати на месту где је. Известите ме о
извршењу. Службено.

По заповести команданта
Шеф санитета Ибарске војске
мајор Др Машин

Пр. 4. Јула 1876.
№ 7061

Општински доктор тврди
својим потписом

4. Јула 1876.

Др Ставрер

АС-НОУ-1876. нср. гр.

6. ЈУЛИ 1876. ГОДИНЕ
НАЧЕЛНИК СРЕЗА АРИЛСКОГ — НАЧЕЛНИКУ ОКРУГА
УЖИЧКОГ; ЈАВЉА О ВЕЛИКОЈ ОСКУДИЦИ У ХРАНИ И
ПИТА ОДКУДА ЋЕ СЕ СНАБДЕВАТИ ВОЈНИЦИ III КЛАСЕ.

Началничеству окр. Ужичког

Народ овог Среза у обште узимајући трпи највећу оскудицу у рани. Једно што су му прошле две године неродне биле а друго што новца нема да рану са друге стране купити може.

Како народ у III класи народне војске уписани због наведених узрока неће моћи сам себе раном снабдети, тако молим Начество да ми изволи јавити, одкуда ћу рану за казате војнике узимати и њима на израну давати док на граници седели буду; пошто се ова реквизицијом од народа набавити не може изузимајући месо и ракију

№ 2118.

6. Јули 1876.

Ариље

Начел. Ср. Ариљског

Гл. Протић

(Концепт)

Начал. Ср. Ариљског

6/7.876.

Резервна наша војска има се ранити од своих кућа, а разуме се да оне резервисте који су убоги сиромаси, има снабдевати раном дотична општина, у крајњој пак нужди могло би се пуким сиромасима резервистима давати по оне брашна из магацина.

То је одговор на ваш извештај, но с тим, да о месу а још мање о ракији не може сад никакве речи бити односно реквизирања за ову класу војске; општине треба да и резервисте на други начин снабдевају месом по могућности док су на граници.

Експ. истог дана.

АС-НОВ-1876. нр. гр.

6. ЈУЛИ 1876. ГОДИНЕ

ИНТЕНДАНТ ИВАРСKE ВОЈСКЕ — НАЧЕЛНИКУ ОКРУГА УЖИЧКОГ; НАЛАЖЕ ДА СЕ ИСПОРУКА РЕКВИРИРАНЕ СТОКЕ ПРИВРЕМЕНО ОБУСТАВИ ПОШТО У ИВАЊИЦИ ЗА ЊУ ПАШЕ НЕМА.

Време предаје 6/7. 1876. у 7 час. 45 мин. пре подне у Ивањици
Време доласка 7/7. 1876. у 7 час. 8 мин. пре подне у Ужичу

Т е л е г р а м
Начелнику Окр. Ужичког

Ужице

Наредите да се реквизирана стока за марвени депо у Ивањици задржи на пашу у дотичним Општинама, или Срезовима до даље наредбе, а да се за сад не дотони, јер је овде сада преко 600 крупне и до 200 ком. ситне, паше нема. Нека буде у приправности, а кад затреба да буде овде јавиће се на неколико дана пре, те да се на време дотера. Моравички старешина дао је досад 5000 ока у живој стоци, а 5000 наређено је да држи у приправности.

№ 143

6. Јула 1876. Ивањица

По Заповести Команданта
Ибарске војске
Интендант,
Сима Б. Мијаиловић

(Концепт)

Ореским началницима
Чајетина, Ивањица, Ариље и Бајина Башта
7/7.876.

По јучерашњој депеши № 7154. реквизирану стоку немојте шиљати у Ивањицу до даље наредбе, пошто је сад тамо довољно имаде него је само држите.

АС-НОУ-1876. нсп. гр.

---

9. ЈУЛИ 1876. ГОДИНЕ
НАЧЕЛСТВО ОКРУГА УЖИЧКОГ — МИНИСТРУ УНУТРА-
ШЊИХ ДЕЛА; ЈАВЉА О ШТЕТАМА КОЈЕ СУ УЧИНИЛИ
ТУРЦИ УПАДОМ У СЕЛО ЗАОВИНЕ.

Господину
Министру Унутрашњи Дела

У сојузу извешћа од 24. прош. м. № 6964 Началничество има част јавити господину Министру, да су Турци упадањем преко наше границе у Село Заовину сагорели тада 67 кућа са још 387 дру-

РАТНА ПОЗАДИНА У СТАРОВЛАШКОМ КРАЈУ 1876. ГОДИНЕ

гијех зграда; за плијенили 220 говеди, 516 ком. ситне стоке, 43 коња и сву осталу покућину сагорелих кућа.

Штета износи 15.623 дуката цесар.

№ 4147.

9. Јула 1876. год.

у Ужицу

Началник Окр.
П. И. Белмаш

Пр. 12. Јула 1876.

П№ 6663

(Забелешка:)

Сојузити са осталим актима

о штети учињеној од стране

Турака

АС-МУД-П.-XVI-104/1876.

9. ЈУЛИ 1876. ГОДИНЕ

ИВАЊИЧКА СТАНИЦА — ПОШИЈКА МАТЕРИЈАЛА ЗА
БОЛНИЦУ У МОКРОЈ ГОРИ.

С л и с а к

Полписаних ствари, које се шаљу за Болницу војену на Мокрој гори по наређењу Г. др Машина, шефа санитарског војске Ибарске.

Ред. број	Наименовање	Количина ствари
1.	Коначног платна рифа	50. рифа
2.	Конопаца	5. Комада
3.	брус за оштрење	1. Ком. ^с
4.	Американ платно	20+ 50. Рифа
5.	Свећа Миликерц	1. фунта
6.	Труд за обуставу крви	1/2 1/4 фунте
7.	Свећа воштаних	2. Комада
8.	Чијода једна артија	1. артија

9.	за оштрење један Каиш		1. Ком.
10.	Пехарова од Лима	10	30. Комада
11.	Игала великих		2. Ком.
12.	Кошуља за болне	44	50. Ком.
13.	Индиоколез		1. Комад
14.	Игатор		1. Ком.
15.	Застава		10. Ком.
16.	Фачана		5. Ока
17.	Компреса	28	50. Ком.
18.	Повезака		200. Ком.
19.	Знакова Крста	68	30. Ком.
20.	Органгина	3 тада	16. Ком.
21.	Чиста конца		1. Ком.
22.	Цимената		3. Ком.
23.	Тањира од Лима	9	50. Ком.
24.	један печат болнички		1. Ком.
25.	Сламњаче Конопљане		5. Ком.
26.	2 биктиње и 11. Мотки дрвени.		

9. Јуна 1876. г.

Ивањица

За Нач. Станице
Ивањичке
његов писар
А. Шкекић

(На спољној страни:
Господину Начелнику
Станице на Мокрој Гори
Од Начелника Станице Ивањичке
са 2 сандука болнички ствари.

Нису изначене ствари све у списку

1. Један казан
2. „ теразије с драмовима

РАТНА ПОЗАДИНА У СТАРОВЛАШКОМ КРАЈУ 1876. ГОДИНЕ

3. „ мала циментица
4. табака Палендекла дебела
Нема за пшине.
Бриг. лекар,

АС-НОУ-1876. нср. гр.

---

21. ЈУЛИ 1876. ГОДИНЕ

ИНТЕНДАНТ ИБАРСКЕ ВОЈСКЕ — НАЧЕЛНИЦИМА УЖИЧКОГ И ЧАЧАНСКОГ ОКРУГА; ТРАЖИ ПРЕДАЈУ РЕКВИРИРАНЕ МАРВЕ; НАЛАЖЕ ДА СЕ СЛЕДЕЋА МАРВА ДРЖИ У ПРИПРАВНОСТИ.

Време предаје 21/7. 1876. у 11 час. 18 мин. пре подне у Ивањици.

Време доласка 21/7. 1876. у 7 час. 20 мин. по подне у Ужицу

Т е л е г р а м

1-во Начелнику Окр. Ужичког — Ужице

2-го Начелнику Окр. Чачанског — Чачак

1-во Наређено вам је раније колико тај Округ треба да преда меса у живој стоци овде у Ивањици марвеном депоу. По рачуну тај Округ треба свега да у Прилике још 15800 ока меса у живој стоци.

2-го 14800 ока.

Наредите да се та количина меса колико сутра преда марвеном депоу у Ивањици, јер стоке више нема, а међутим толику исту количину меса имајте у приправности, која ће се моћи у свако доба предати овамо, кад се затражи. Стока крутна нека је добра а ситна само јалова и дебела примаће се.

№ 308

По заповести
Команд. Ибар. војске
Интендант
Сима Мијаиловић

АС-НОУ-1876. нср. гр.

---

22. ЈУЛИ 1876. ГОДИНЕ

ИНТЕНДАНТ ИБАРСКЕ ВОЈСКЕ — НАЧЕЛНИКУ ОКРУГА УЖИЧКОГ; УРГИРА ЗА БРЖУ ИСПОРУКУ СТОКЕ.

Време предаје 22/7. 1876. у 8 час. 30. мин. пре подне у Ивањици
Време доласка 22/7. 1876. у 10 час. 15 мин. пре подне у Ужицу

Т е л е г р а м
Г. Начелнику округа Ужичког

Ужице

У депешу № 308. јављено вам је, колико меса у живој стоци је примљено у Ивањици. Може бити да сте наредили да тај округ сву припадајућу количину меса преда, али то још није учињено, с' тога поступите још данас по депешу № 308. јер стоке више нема, а доцније ће се срачунати, колико сте предали и колико још треба да се преда.

Званично
22. Јула 1876.
Јавор

По заповести команданта
Ибар. војске
Лингендант
Симо Б. Мијаиловић

Пр. 22. Јула 876.
№ 7525.

(Забелешка:)
Злат. 7000.
Мор. 6000.
Ариље 6000.
Рачан. 6000.
Пожега 5600.

АС-НОВ-1876. нср. гр.

---

24. ЈУЛИ 1876. ГОДИНЕ
НАЧЕЛНИК САНИТЕТА ИБАРСКЕ ВОЈСКЕ — НАЧЕЛНИКУ ОКРУГА УЖИЧКОГ; ТРАЖИ ОБАВЕШТЕЊЕ О ЛЕКАРИМА И НАЛАЖЕ ДА СЕ У ИВАЊИЦУ ДОСТАВИ ЈЕДНА ПОЉСКА АПОТЕКА.

Време предаје 24/7. 1876. у 9 час. 25 мин. пре подне са Јавора
Време доласка 24/7. 1876. у 8 час. 45 мин. по подне у Ужицу

РАТНА ПОЗАДИНА У СТАРОВЛАШКОМ КРАЈУ 1876. ГОДИНЕ

Т е л е г р а м
Начелнику окр. Ужичког

Ужице

Јавите ми одма који су тамо по болници лекари, а који болницом управља; даље колико сад тамо има рањеника. Тамо су послате попрешком 2 пољске апотеке № 28 и № 29. Нека се једна од њих и то подпуна у Ивањицу врати уједно са кључем и реверсом да је једна апотека редовно примљена.⁶

Службено.

Начелник санитета
Ибар. војске
мајор
Др Машин

(Концепт депеше)

Началнику Санитета Ибарске војске

Јавор

Овде је доктор Евген Левит који је и управник болнице, а помоћници су: Колин Гвин и Колин Бакер Енглези. Рањеника сад има 30 и 6 онако болесни.

Пољска апотека № 28. вратиће се одма.

25/7. 76.

Начелник
Белмац

АС-НОУ-1876. нср. гр.

24. ЈУЛИ 1876. ГОДИНЕ

ШЕФ ИВАЊИЧКЕ БОЛНИЦЕ — НАЧЕЛНИКУ ОКРУГА УЖИЧКОГ: ЈАВЉА ДА ПЕТ РАЊЕНИКА ПОЛАЗЕ У УЖИЦЕ, МОЛИ ЗА НАРЕДБУ ДА СЕ ПРИМЕ У БОЛНИЦУ.

Време предаје 24/7. 1876. у 4 час. — мин. по подне у Ивањици

Време доласка 24/7. 1876. у 8 час. — мин. по подне у Ужицу

Т е л е г р а м
Начелнику Окр. Ужичког

Пет рањеника полази за Ужичку болницу. Изволите наредити да се приме.

Службено.

Шеф Ивањ. болнице
Др Гут.

АС-НОУ-1876. нср. гр.

27. ЈУЛИ 1876. ГОДИНЕ
ПРИВРЕМЕНИ КОМАНДАНТ ИБАРСКЕ ВОЈСКЕ — НАЧЕЛНИКУ ОКРУГА УЖИЧКОГ; ТРАЖИ ДА СЕ ИЗДА НАРЕЂЕЊЕ О ЕВАКУАЦИЈИ ЖИТЕЉА ИЗМЕЂУ ГРАНИЦЕ И КАТИЋА. НАРЕЂЕЊЕ ИЗДАТО.

Време предаје 27/7. 1876. у 9 час. 6 мин. пре подне у Ивањици
Време доласка 27/7. 1876. у 9 час. 35 мин. пре подне у Ужицу

Т е л е г р а м
Начелнику Окр. Ужичког

Ужице

Молим вас да изволите што пре издати наредбу, наређење, да се сељани који се налазе између границе и Катића, што скорије повуку иза Катића, сад управо у раније одређене збегове.⁷

Службено.

Прив. командант Ибар. војске
Чолак—Анђић

Пр. 27. Јула 1876. године
№ 7621.

(Концепт депеше)

Писару Среском Марку Николићу
Али преко Пожеге

Из ових стопа наредите најстрожије, да се најбрже сви сељани са своим чељадма и малом кои се налазе између границе и Катића, повуку из Катића а управ у места за збегове одређена.

Лично ово извршите ако немате уздања да ће то учинити кметови за најкраће време за које треба да се учини.

27/7. 79.

Начелник
Белмаш

АС-НОУ-1876. нср. гр.

2. АВГУСТ 1876. ГОДИНЕ
НАЧЕЛНИК СРЕЗА АРИЉСКОГ — НАЧЕЛНИКУ ОКРУГА УЖИЧКОГ; ЈАВЉА ДА НЕМА ДОВОЉНО ОРУЖЈА И МУНИЦИЈЕ; ЛОШЕ РАСПОЛОЖЕЊЕ У НАРОДУ; ИЗБЕГЛИЦЕ И ТУРСКА НАСИЉА; НОВОСТИ ИЗ ГРАНИЦЕ.

Почитајемги Господ. Начелник!

Пушака нема још да војницима кои такове немају да дам.

Танчица такође у народу нема више па и ово што је дошло врло су рђаве и неисправне тако да од сто пушака танчица нема ни 50 добрих и исправни.

Осим тога треба ми за резерву барем јошт 6 — 8 сандука барута за руске пушке, јер сам од послатог ми морао да дам четири сандука за самовољце на Чемерници.

У народу је дух војени малаксао и ретко од кога да се чује напред и смрт турчину но једнако гладан сам и нема шта фамилија јести нити има ко поља средити и стоку надгледати.

Млоги пак и побегне па после два три дана сам дође.

Турске војске поред границе повереног ми среза нема, само што су неки башибозуци ваљда Кладничани нападали 1-ог Августа на неке њине сељаке из Звераца и Трудова кои су нам добегли и бегали но одбијени су нашим војницима и нису могли стоку бегајућем народу из Турске запленили до 30 — 40 грла говеди што су тада заватили, који су на далеко од наше границе и војске били.

Сада баш доби вест да су наши самовољци опе прешли у турску и Тисовици отишли те запалили куће кои се одрекоше војевати са нама и оружје и барут не примише.

Чујем да ће и данас на Јавору бити боја.

И напоследку чујем да је Један из Турске указао нашим људима да турци у Вароши говоре да морају ићи на Беране, Јер је љути Црногорац и васојевић навалио на Беране.

2. Августа — 976.

у Локви

Јесам
ваши понизни
Гл. Протић

АС-НОУ-1876. нсп. гр.

6. АВГУСТ 1876. ГОДИНЕ

НАЧЕЛНИК СРЕЗА АРИЉСКОГ — НАЧЕЛСТВУ ОКРУГА
УЖИЧКОГ; ЈАВЉА ДА У ОПШТИНСКИМ КОШЕВИМА НЕ-
МА ВИШЕ ХРАНЕ; ИЗГЛЕДИ НА ЖЕТВУ

Начелству Округа Ужичког

Услед преписа Начелства од 10 прошлог мца № 7086 одно-
сно прибирања ране за војску, јављам Начелству следеће:

1. У општинским кошевима нема више никакове ране која би се сада реквирирати могла, зато што је таква рана узета, а тако исто не може се више ништа реквирирати од појединих никакове ране, јер је рана и од њих узета.

2. Може се сада реквирирати 500 до 600 ока старога овса у селу Бурађи, осим ракије од које се може доста наћи у овоме срезу.

3. У свима општинама кад се жетва сврши како кметови кажу моћи ће се прибрати И то: Пшенице 40 — 50, овса 50 до 60, јечма 30 — 40 хиљада ока; то је од тако зване стрвине ране а кукуруза моћи ће се прибрати око 800 хиљада ока.

Од све ове ране моћи ће се по неки део и држави уступити.

№ 2242.

6. Августа 1876. год.

у Ариљу

За
Началника Среза Ариљског
Писар
Марко Николић

АС-НОУ-1876. нр. гр.

---

7. АВГУСТ 1876. ГОДИНЕ

НАЧЕЛНИК СРЕЗА МОРАВИЧКОГ — НАЧЕЛСТВУ ОКРУГА УЖИЧКОГ; ЈАВЉА ДА ХРАНЕ У ОВОМ СРЕЗУ НЕМА И ДА СУ СЛАБИ ИЗГЛЕДИ И ЗА НОВУ ЛЕТИНУ.

Начелству Окр. Ужичког

На предпис Начелства тога од 31. пр. м. № 7686. односно набавке хране реквизицијом за војску, ово је мој понизан одговор.

У кошевима општинским ни зрна хране нема, а тако ни при појединим домаћинима, јер народ овог Среза сваке године култује те се храни, а нарочито ове године пати се необично без хране.

Нове хране биће али само мало, јер се све потре које коморцијама, које стоком из турске а које стоком линећи у збегове, па и ово мало тешко да ће до руке доћи, јер нема ко да среди, све је одашло на границу пошто се увиђа опасност од турака. Дакле није се надати ни најмање да се из овог Среза храна набавити може.

РАТНА ПОЗАДИНА У СТАРОВЛАШКОМ КРАЈУ 1876. ГОДИНЕ

№ 3608.

7. Августа 1876. год.
у Ивањици

Начелник
Среза Моравичког
Пан. Јовановић

АС-НОУ-1876. нср. гр.

---

18. АВГУСТ 1876. ГОДИНЕ
ШЕФ ИВАЊИЧКЕ БОЛНИЦЕ — ОБЈАВА ЗА РАЊЕНИКЕ
КОЈИ СЕ УПУЋУЈУ У УЖИЧКУ БОЛНИЦУ НА ЛЕЧЕЊЕ.

О б ј а в а

Вучета Крљић, Иван Миловановић, Ђорђе Лазаревић, Јелесије Пањевић, Срећко Дамњановић, Марко Михаиловић, Стеван Спасојевић, Ристивој Васиљевић, Живан Бојић, Павле Лазић. Петар Пашић, Милован Антонијевић, Милан Петаковић, Паун Ђурић, Димитрије Марковић, Ђорђе Лазић упућују се у Ужичку Болницу ради лечења.

Ивањица

18. Августа 1876. год.

Шеф Ивањичке Болнице
Санит. Капетан
Др Федоров

АС-НОУ-1876. нср. гр.

---

18. АВГУСТ 1876. ГОДИНЕ
ГЛАВНИ ВОЈНИ ИНТЕНДАНТ — НАЧЕЛСТВУ ОКРУГА
УЖИЧКОГ; НАЛАЖЕ ДА СЕ РЕКВИЗИЦИЈОМ ПРИКУПИ
ЗА ВОЈСКУ 200.000 ОКА МЕСА У ЖИВОЈ МЕРИ.

Начелству окр. Ужичког

За израну наше војске нека Начелство изволи разрезати на Општине и реквизицијом сакупити и код Општина на чување задржати донде докле се не затражи:

200.000 ока мяса у живој мери и да се о томе рачун састави: колико која Општина даје, па кад се што од те буде слало да се показује у рачуну, још колико остаје после сваког одашиљања стоке зарад сазнања при распореду.

Исто тако чим се која количина стоке потроши, нека се нова разрезају, но која ће се почети слати тек онда пошто се сва горња сума из целог округа потроши.

И. Ђ. № 2449.
18. Августа 1876. г.
у Параћину

Главни Интендант
Мајор
Ђурић

АС-НОВ-1876. нсп. гр.

---

24. АВГУСТ 1876. ГОДИНЕ
ПОМОЋНИК ШЕФА ИВАЊИЧКЕ БОЛНИЦЕ — ОБЈАВА ЗА
РАЊЕНИКЕ УПУЋЕНА У УЖИЧКУ БОЛНИЦУ; ВЕЋИНА
ИХ НИЈЕ ДОШЛА.

Објава

Периша Шундерић, Сретен Дукић, Богосав Митровић, Милош Ђокић, Радосав Ракић, Андрија Јовановић, Марко Богдановић, Илија Боснић, Арсеније Милосављевић, Теовило Јовановић, Милисав Костић, као рањени упућују се Ужичкој болници на лечење (и) Јовко Радовановић.

24. Августа 1876. г.
Ивањица

За Шефа
Ивањичке болнице
Помоћник
Атан. М. Сушић

(Забелешка:)

Милисав Костић и Товила Јовановић донели су данас ову објаву, по којој су требали сви доћи у шпитаљ, а они су напротив отишли сви кућама. Осим ових двојице ниједан од ових у објави се пријавио није.

РАТНА ПОЗАДИНА У СТАРОВЛАШКОМ КРАЈУ 1876. ГОДИНЕ

Ови су обојица здрави. Јовановић је био у прст рањен, нашта се обраћа пажња.

13-ог Септембра 876.

Ужице

За
Управ. раг. болнице
М Јокић
помоћник

АС-НОУ-1876. нср. гр.

---

30. АВГУСТ 1876. ГОДИНЕ
НАЧЕЛСТВО ОКРУГА УЖИЧКОГ — СВИМ СРЕСКИМ НАЧЕЛНИЦИМА; О ПРИКУПЉАЊУ СТОЧНЕ ХРАНЕ ЗА ВОЈНЕ ПОТРЕБЕ; РАЗРЕЗ НА ОПШТИНЕ.

(Концепт)

(Начелство окр. ужичког)

№ 8345.

30. Августа 1876.

Ужице

СВИМ
Среским Начелницима

Како ће наскоро настати и хрђави дани, а и зимње се доба ближи, то је нужно да се војска и њој принадлежећа стока по наредби Гл. Интенданга од 26. т. ИБ№ 2881 осигура још за раније са нуждним потребама.

Да би се све ове потребе док су још лепа времена припремиле, и у оближња места сместили, то ћете бити дужни набавити и у ивањицу однети:

У Ивањицу

Пож. и Црногор.	по 300.000 ока сламе
	по 200.000 ока кукуруза
	по 100.000 ока лисника
Морав. и Ариљски	по 100.000 ока сламе
	по 100.000 ока кукуруза
	по 200.000 ока лисника

.....

Све ово има се набавити разрезом на општине.

Први разрез сламе треба учинити како ће се што већа количина јечмене и овсене сламе прикупити.

Слама се има сад одма, а кукурузовима как се кукурузи оберу, прикупљати и на одређено место односити.

Лиснике такође треба одма сећи и где треба сместити.

Разрез ова треба тако уредити да прикупљање иде једновремено пошто ови артикли нису за сад узимани, а Земља је у истим богата.

Све ово треба што скорије извршити, јер су ови артикли толико нужни колико и сама храна.

За лиснике и сламу у име олакшице транспорта најбоље ће бити, ако, када се у колима транспортују с канатама употребе, а ако се канате с левицама или пружењем заграде, а направи тако да слама из истих испадати не може, а и лисник ако се у кантама преносио буде

АС-НОУ-1876. нр. гр.

---

10. СЕПТЕМБАР 1876. ГОДИНЕ
ПИСАР СРЕЗА АРИЉСКОГ — НАЧЕЛСТВУ ОКРУГА УЖИЧКОГ;
ИЗВЕШТАВА ДА ЈЕ У СРЕЗУ РЕКВИРИРАНО 20.000
ОКА МЕСА ЖИВЕ МЕРЕ.

Начелства Окр. Ужичког

20.000 ока Меса у живој стоци реквирирано је у овоме срезу по општинама, и може се свагда узети колико кад затреба а до сада од ове суме још ништа није узето.

Ово је мој понизни одговор на предпис Нтва од 6. т.

мца № 8579.

№ 2490.

10. Септем. 1876.

у Ариље

Писар Срески
Марко Николић

АС-НОУ-1876. нр. гр.

11. СЕПТЕМБАР 1876. ГОДИНЕ
НАЧЕЛНИК СРЕЗА МОРАВИЧКОГ — НАЧЕЛСТВУ ОКРУГА
УЖИЧКОГ; ИЗВЕШТАВА ДА ЈЕ ЈЕДАН ДЕО ОД НАРЕЗЕНИХ 40.000 ОКА МЕСА ЖИВЕ МЕРЕ ВЕЋ ПРИКУПЉЕНО; ДАЉЕ ПРИКУПЉАЊЕ СТОКЕ.

Началничеству Округа Ужичког

Од наручених 40.000 ока меса реквизицијом да се у Срезу овом набави, реквирирао сам 7.654 оке но још предао нисам, но Стока стоји код домаћина зато, што (се) марвени депо овде задовољно и толико имаде па није у стању више да чува и издржава. Ја бих сам све набавио и по потреби предавао но Г. Интендант Ибарске војске казао ми је да ја ово не чиним до потребе и тако ја ни реквирирао више нисам. Горња количина меса свагда је готова кад год се од мене потражи и у томе неће се ни мало оскудевати и тако Начелство односно набавке меса што Срез овај припада може бити сасвим спокојно; кад бих депо могао примити Стоку од мене је бих му сву у 3—4 дана издао, но пошто не може ја ћу му давати у онолико у колико кад требовао буде.

Ово је мој учтиви одговор на препис Начелства од 6.

ов. м. № 8579.

№ 3827.

11. Септем. 1876. г.

Ивањица

Началник Среза Моравичког
Пан. Јовановић

АС-НОУ-1876. нср. гр.

19. СЕПТЕМБАР 1876. ГОДИНЕ
НАЧЕЛНИК СРЕЗА МОРАВИЧКОГ — НАЧЕЛСТВУ ОКРУГА
УЖИЧКОГ; ДОПУНСКИ ИЗВЕШТАЈ О ТУРСКИМ ПАЉЕВИНАМА И ДРУГИМ НАСИЉИМА

Време предаје 19/9. 1876. у 4 час. 45 мин. по подне у Ивањици

Време доласка 19/9. 1876. у 9 час. 50 мин. по подне у Ужицу

Т е л е г р а м
Началству окр. Ужица

Турци су изгорели засеок од Ерчега, Медовине и један крај села Ерчега, изгорели су један крај од села Вучака, цело село Ва-

сиљевиће, пола Смиљевца и од Равне горе један крај и један крај од села Кушића. Паљевином, отераном стоком и упљачканим стварима штета је нашим људима учињена на 18715 дуката цес. Турци су исекли једну бабу у селу Ерчега и једно мушко дете од 11—12 година. Отели су мајци из руку у селу Васиљевићима те такође исекли. Другог насиља нису могли учинити, свет је избегао. СЛ[№] 8783.

№ 3857.

Началн. Ср. Моравич.
Пан. Јовановић

АС-НОУ-1876. нр. гр.

20. СЕПТЕМБАР 1876. ГОДИНЕ
НАЧЕЛСТВУ ОКРУГА УЖИЧКОГ — МИНИСТРУ ИНО-
СТРАНИХ ДЕЛА; СУМАРНИ ИЗВЕШТАЈ О ТУРСКИМ ЗЛО-
ЧИНИМА У ЗАУЗЕТИМ СЕЛИМА: УБИСТВА, ПАЉЕВИНЕ,
ПЛАЧКЕ И ДРУГЕ СВИРЕПОСТИ

Време предаје 20/9. 1876. у 6 час. — мин. по подне у Ужицу
Време доласка 20/9. 1876. у 7 час. 20 мин. по подне у Београду

Т е л е г р а м

Господину Министру Инострани Дела

Београд

У овом округу Турци су сагорели 4 села:

1. Мокру Гору са Карангином, Ђумруком, правитељственом Механом и Школом; 2. Заовине; 3. Јагоштицу и 4, село Васиљевић са пола села Смиљевца; део од села Бесаровине, Ерчега, Вучак, Равне Горе, Кушића и засеока Ерчега и Медовика, по једну част у селу Јабланица 14 кућа и 6 зграда, у Доброселици 2, а запалили су у Бурађи и Ојковици такође 2 куће и 7 помоћних зграда.

Штета у покретном имању учињена је од прилике 46.169, а у непокретности за 207.849 дуката цесарских. — Случајева убијених било је 12, осим осталог што су у Мокрој гори наше рањенике секли, у ватру бацали, мртве из гробова вадили, главе им секли и тамо псима бацали.

Понижњи одговор на депешу № 410.0

За Началника окр.
Казначеј
К. Новаковић

АС-МИД-А-И-71/1879.

ИЗ ИЗВЕШТАЈА КОМАНДЕ ЈАВОРСКОГ КОРА МИНИСТРУ ИНОСТРАНИХ ДЕЛА О ТУРСКИМ СВИРЕПОСТИМА И ПУ- СТОШЕЊИМА

I П о с т у п а њ е с а р а њ е н и ц и м а

По извештају шефа санитета (...) Турци су стајали на пут оружјем било да се рањеницима нужна помоћ учини, било да се мртви и рањени са бојишта покупе.

Тако у првом сукобу 24. Јуна када је наша војска морала одступати од непријатељске позиције; у домашају њихове ватре, остало је око 50—60 наших мртвих и око 10 наших рањеника, које нису дали узети, и ако су болничари више пута ово покушавали. Непријатељ је из пушака пуцао на болничаре и онда кад су неке рањенике носили на носилима. Рањенике неке су исекли, а неки се и после неколико дана извукоше, кријући се за то време по гудурама и супама, да их непријатељ не би нашао и исекао. — Убијеног капетана Милована Рашковића, који је близу њихових утврђења погинуо, свукли су до голог и главу му одсекли. Све мртве свуку голе до кошуље и свакојако их нагрде.

По извештају Команданта Студеничког, Турци су у боју на Голицама два наша рањеника најпре бајонетима и сабљама изболи и после главе им одсекли, па једну са собом однели, а другу онде бацили. Ови рањеници су били тако рањени да су могли у животоу остати.

Што су учинили паљевима и оштетили кога достављено ми је

II У С р е з у М о р а в и ч к о м

Само до конца Јула Турци су у селу Смиљевцу (испод Столова) запалили 56 кућа и кућу општинску; у селу Васиљевићи 22 куће, у Равној Гори 11 кућа, свега 89 кућа и све зграде њима припадајуће. То у Општини Смиљевачкој.

У Општини Ерчешкој пак упалили су и то: у Ерчегама Општинску кућу и још 6 кућа са зградама, у Медовини 44 куће и у Вучаку 17 кућа и Општински амбар.

Од стоке отерали су из Смиљевачке Општине 211 ситне стоке, 66 говеди, 7 коња и 116 комада свиња из пушака убили, из Ерчешке општине 133 говеди, 29 коња и 289 ситне стоке.

III У Срезу Студеничком

Турци су спалили три села, отерали 118 комада ситне стоке, 21 говече и 7 коња. Посекли су 2 старца и једну Ђевојку.

IV У Срезу Златиборском

Турци су попалили и то: у Мокрој гори 104 куће, 512 разних зграда, правитељствену Механу, Карантин, Ђумрук, Школу, а отерали 407 брава ситне стоке, 27 говеда, 17 коња и 57 свиња побили.

У Јабланици упалили 14 кућа и 6 зграда, а отерали 9 коња и 13 оваца.

У Доброселици спалили су две зграде а 113 коза отерали.

Осем тога из Доброселице силом су (... ошт.) и посекли, а у Мокрој гори наше су рањенике секли и у ватру бацали, и покопане опет су из гроба вадили, главе им секли и псима бацали...

Из извештаја Команде Јаворског кора № 3722 од 3. окт. 1876. год.

ИЗ ИЗВЕШТАЈА НАЧЕЛСТВА ОКРУГА УЖИЧКОГ О ТУРСКИМ СВИРЕПСТВИМА И ПУСТОШЕЊИМА

... ..

II Убиства и друга варварства, која су Турци починили ова су:

а) Груици једанаестогодишњем детету поч. Милана Драмића-нина из Васиљевића, одузев га из руку његове матере Станисаве, Турци су одсекли главу на њене очи и однели, а Станисаву кундацима злостављали;

б) Убили су Виду ж. Сретена Кујунџића из Јерчега;

в) Илију Чанчаревића из Мокре Горе посекли су и његово тело бацали у ватру, које је тек после неколико дана, са сељацима спржено нађено;

г) Из гроба код цркве у Крипањима Турци су извадили кости попа Марка, који је пре 18 година умро, и такве испребијали;

д) Милисава Рацетовића из Мокре Горе погинувог војника, Турци су извадили из гроба, главу му одсекли, а тело свим псима бацали;

е) Турци су исекли једну бабу у Јерчегама и једно мушко дете од 11—12 година. У селу Васиљевићима отели су Турци из руку мајке једно мало дете па га на њене очи исекли.

РАТНА ПОЗАДИНА У СТАРОВЛАШКОМ КРАЈУ 1876. ГОДИНЕ

Поред овога Турци су и наше рањенике секли и у ватру бацали, закопане из гробова вадили и главе им секли а тело псима бацали.

Из извештаја Начелства окр.
ужичког № 7121 од 3. окт. 1876.

АС-МИД-А-71/1879.

---

29. СЕПТЕМБАР 1876. ГОДИНЕ
ЗАСТУПНИК ИНТЕНДАНТА, ИЗ ИВАЊИЦЕ — НАЧЕЛСТВУ
ОКРУГА УЖИЧКОГ; ТРАЖИ ДАЉЕ ДОСТАВУ ЖИВЕ СТО-
КЕ ЗА ИСХРАНУ ВОЈСКЕ

Време предаје 29/9 1876. у 6 час — мин. по подне у Ивањици
Време доласка 30/9. 1876. у 12 час. у подне у Ужицу

Т е л е г р а м
Начелству Окружном

Ужице

Од начелника среза Ариљског и Пожешког тражио сам по 4000 ока меса у живој стоци. Молим наредите и осталим срезовима овога округа осим Ивањичког да по толико исто меса у живој стоци амо пошаљу кроз осам дана. Војници на Буради жале се да су долазилу у Ужицу по храну па нису добили. Молим наредите да им се из Ужица у колико је могуће уредније храна издаје и да се сви магацини што пре попуне, јер за Ивањичких магацина још дошла ни ока ма каке хране. Сено је врло нужно, јер га нема а станица га многу троши.

№ 972.

Заступник Интенданта,
В. Филиповић

АС-НОУ-1876. нр. гр.

---

8. ОКТОБАР 1876. ГОДИНЕ
ПИСАР СРЕЗА АРИЉСКОГ — НАЧЕЛСТВУ ОКРУГА УЖИ-
ЧКОГ; ЈАВЉА ДА СЕ У ОВОМ СРЕЗУ НАЛАЗЕ 74 РАЊЕ-
НИКА НА ЛЕЧЕЊУ

Време предаје 8/10. 1876. у 4 час. — мин. по подне у Ариљу
Време доласка 8/10. 1876. у 5 час. 11 мин. по подне у Ужицу

НОВАК ЖИВКОВИЋ

Т е л е г р а м
Началству Окр. Ужичког

Ужице

У Срезу Ариљском има рањени војника који су код своји кућа леле 74. С№ 9162.⁸

Писар Срески
М. Николић

АС-НОУ-1876. нсп. гр.

8. ОКТОБАР 1876. ГОДИНЕ
ПИСАР СРЕЗА АРИЉСКОГ — НАЧЕЛСТВУ ОКРУГА УЖИЧКОГ; ЈАВЉА О ДОЛАСКУ РАЊЕНИКА КОЛИМА НИЈЕ ПРИЈЕМ ОБЕЗБЕЂЕН; МОЛИ ДА СЕ УРЕДИ ПИТАЊЕ ПРИЈЕМА ДАЉИХ РАЊЕНИКА.

Време предаје 8/10. 1876. у 9 час. 10 мин. по подне у Ариљу
Време доласка 8/10. 1876. у 10 час. 20. мин. по подне у Ужицу

Т е л е г р а м
Началству Окр. Ужичког

Ужице

Овога часа дођоше амо 12 рањеника на колима, 7 тешко рањени који собом владати не могу. Овамо је заноћило око 70 ваљеваца и преко 40 болестни. Рањеницима треба дати какова топла јела и преноћишта; а за њи није ништа јављено да ћеду доћи; да би се у будуће избегле незгоде и рањеницима указана услуга мар колико је можно, молим Начал. да нареди Ивањици да свагда јавља кад какови транспорт рањеника амо упути, те да се спреми шта треба на овоме хладном времену, мада је амо са свим оскудно.

Писар
М. Николић

(Концепт)

Началнику Станице Ивањичке
9/10. 76.

Писар среза Ариљског г. Марко Николић депешом од јучерањег доставио је овоме Началништву, да су јуче дошли у Ариље

РАТНА ПОЗАДИНА У СТАРОВЛАШКОМ КРАЈУ 1876. ГОДИНЕ

12 рањеника на колима, 7 тешко рањени који собом владати не могу, а тамо је заноћило 70 возара ваљевски и преко 40 болесни. Навео је даље, да рањеницима треба дати какова топла јела и преноћиште, а за њих ништа није раније јављено да се спрема.

Да би се убудуће избегле незгоде и рањеницима указала услуга, молио је Начелство за наредбу вама, да му свагда јавите кад какви транспорт рањеника у Ариље упућујете, те да спреми шта треба на овоме ладном времену, јер је вели било сасвим оскудно.

Саопштавајући ово, Начелство вам препоручује, да у будуће кад год будете шиљали болесне ил рањене у Ариље, јавите одма депешом надлежним началницима станица, да спреме за исте рану и преноћиште и остало што потребовало буде.

Началник окружни

АС-НОУ-1876. нср. гр.

9. ОКТОБАР 1876. ГОДИНЕ

НАЧЕЛНИК СРЕЗА АРИЉСКОГ — НАРЕДБА О САХРАНИ
УМРЛОГ НЕПОЗНАТОГ ВОЈНИКА КОЈИ ЈЕ НАЂЕН У
АРИЉСКОМ ПОЉУ.

Рађено 9/10. 76. у Ариљу

Нађен је један човек код Ариља у колиби Илије Божићевића мртав. Човек је средњег раста, 45 до 50 год. стар, риђ, бркови риђи повелики, просједио, на њему има од одијела Сингаве чакшире, тур окрпљен, копоран преклопити Сингав, Зубун Сингав, Чарале нове, опанци тријесни, велики каиши, свилај, појас шарен, једна врећа од вуне, једна од кострети, три торбе вунене, једна од кострети, 2 Чутуре, једна чанак и Сингав велики гуњ.

Покојник је из Црногорског среза. Пошто сам га прегледао.

Наређујем

Да се умрли укопа и обзнани не би ли га фамилија пронашла.

Писар срески
Миловановић

№ 2804.

Саопштено је Начелству о
мртвом нађеном телу.⁹

11/X

АС-НОУ-1876. нср. гр.

29. ОКТОБАР 1876. ГОДИНЕ
ГЛАВНИ ВОЈНИ ИНТЕНДАНТ — НАЧЕЛСТВУ ОКРУГА
УЖИЧКОГ; ПИШЕ ДА СЕ ИБАРСКА ВОЈСКА НОЈЕ СНА-
БДЕВАЛА ХРАНОМ САМО ИЗ УЖИЧКОГ, НЕГО И ИЗ
ОСТАЛИХ ОКРУГА.

(У службеном изводу)

Главни интендант

И. Ђ. 6612

29. Октобар 1876.

Начелству округа ужичког

На телеграм Начелства од 16. ов. мес. № 9456. главни интендант има одговорити ово: да се Ибарска војска није хранила само храном, који је давао Ужички округ, него је ова доношена и стално се доноси из Чачанског, Рудничког и Ваљевског округа.

Начелство треба и даље да настоји како би се вршило снабдевање храном према тамошњим приликама, и колико се може; при овом се не треба ослоњити само на кметове. Треба и средске старешине да изађу међу народ, те да га обавесте о потребама снабдевања војске. Средске старешине треба да сазнају да ли су кметовски извештаји истинити. Треба пазити да храна, по несрећи, не падне у руке непријатељу. Тек тада би кметови казивали да је толико и толико хране нестало и пропало. Боље им је да храну даду својој војсци и доцније наплате, него да је сасвим изгубе. Ово им треба саопштити.¹⁰

Потпис

Главни интендант

Полтуконик

Ђурић

АС-НОУ-1876. нр. гр.

31. ОКТОБАР 1876. ГОДИНЕ
НАЧЕЛНИК УЖИЧКЕ СТАНИЦЕ — НАЧЕЛСТВУ ОКРУГА
УЖИЧКОГ; ТРАЖИ ДА СЕ ИЗВРШЕ ОБИМНЕ ПРИПРЕМЕ
ЗА ДАЉУ ОРГАНИЗАЦИЈУ ВОЈНИХ ТРАНСПОРТА; ПРИ-
ПРЕМА ОБУЋЕ ЗА ВОЈСКУ.

Началничеству Округја ужичка

Дознавши, да су за данас позвате све средске старешине по званичним дјелима, нашао сам за потребно умолити Началничество

или боље рећи г. Началника Окружног, да том приликом изволи наредити и ово:

1-во да сви имућнији сељани непремјено и што пре оправе своја кола и набаве покриваче за иста, и држим да би добро било да Срезске власти прибаве и спискове од свију општина, пди по колико има кола воловски и товарни коња, јер су возари најпреча о највећа потреба у ратном стању.

2-го Исто тако да се са самарима и товарни коњи снабдеју, покровцима и конопцима и осталим потребама, јер је и то много занемарено.

3-ће Да се учини распоред, како се за најсходније нађе, да у кругу војеном при станици увек буде по 10 воловски кола и по 20 коња за пренос редовни и други мањи војени потреба, а у случајима већи транспорта, да се осма шаље по онолико кола и коња, по колико се кад затражи.

4-то Путови су на више места и по равницама испроваљивани, а у брдним местима водом искварени, што би се за сад могло са мање труда оправити и тиме не само олакшати пролазак путника неко одклонити веће терете, кои би се после морали подасипати.

Напоследку не пропуштам и то доставити Началничеству, да су наши војници уобичали сви без разлике тражити опанке из војене радионице, па ма какога стања они били, а опанци се имају давати само сиромасима; и тако би добро било, да се изнађе неки начин, те да се може сазнати, којима је од њих нужно дати опанке, а којима не, иначе се (не може) на крај изаћи.

Исто тако и они, кои долазе са колима и коњима за пренос ствари војени, траже таин првога дана, па и ако имају код свси кућа довољно ране не само за себе него и за продају; дакле њима треба заказати напред, да ране понесу.

№ 1369.

31. Октомбра 1876. г.

у Ужицу

Пр. 31. Октом. 1876.

№ 9801.

Почем је казато Среским, то

ово у акта

31/10. 76

Начелник станице

В. Новаковић

2. НОВЕМБАР 1876. ГОДИНЕ

ПИСАР СРЕЗА АРИЉСКОГ — НАЧЕЛСТВУ ОКРУГА УЖИЧКОГ; МОЛИ ДА СЕ РЕКВИРИРАНА ХРАНА ПРИВРЕМЕННО УСКЛАДИШТИ У АРИЉУ И КАСНИЈЕ ПРЕНОСИ У ИВАЊИЦУ. ОДГОВОР НАЧЕЛСТВА.

Време предаје 2/11. 1876. у 11 час. 15 мин. пре подне у Ариљу
Време доласка 2/11. 1876. у 6 час. — мин. по подне у Ужицу

Т е л е г р а м

Начству окр. Ужичког

Ужице

Наредбом Началства № 8980. наређено је да се сва прикупљена рана носи у Ивањицу; добро би било да околне општине око Ариља пренесу рану магацин Ариљски, а остале којима је ближа Ивањица да тамо носе; молим за одобрење да се овако учини С№ 9461. Званично.

Писар

Марко Николић

Пр. 2. Новембра 1876. год.

№ 9860.

(Концепт)

Писару Среском Марку

Ариље

Сад би било олакшано општинама које су близу Ариља да предаду рану Магацину тамошњем а доцније би им то или другима пало на терет што се иста рана мора преносити у Магацин Ивањички. Но ако Ариљски магацин није попуњен зна се да неће сад се због хрђавог пута попуњити из Пожепског магацина, онда нека се попуњава из Општина нашег среза којима је ближе Ариље него Ивањица.

2/11. 76.

Нач. Белман

АС-НОУ-1876. нсп. гр.

2. НОВЕМБАР 1876. ГОДИНЕ

НАЧЕЛСТВО ОКРУГА УЖИЧКОГ — ЗАСТУПНИКУ КОМАНДАНТА ИБАРСКЕ ВОЈСКЕ; О НОВОЈ РЕКВИЗИЦИЈИ ЖИТА ОД НАРОДА; ТРАЖЕ ДА СЕ, РАДИ ИЗВРШЕЊА ОВОГ ЗАДАТКА, ОСЛОБОДЕ ВОЈНЕ ДУЖНОСТИ КМЕТОВИ И ЊИХОВИ ПОМОЋНИЦИ.

(Концепт)
(Начелство окр. ужичког)
К.№ 4276
2. Новембра 1876. год.
Ужице

Заступнику Команданта
Ибарске војске

По налогу Гл. Интенданта за време примирја сви магацини и Кошеви општински имају се напунити Храном, која се има од народа реквизицијом покупити; а сем тога и осталих многих хитних војени набавки по наредби Г. Министра финансије има се одма приступити и Купљењу Данка грађанског за II 1876. год. полтође, које се сад на најпрече народне потребе трошити има.

Да би се све ово што брже и подпуније извршити могло, врло је прека потреба: да се од војене дужности за време трајања примирја ослободе сви Кметови и њихови помоћници, јер без њих није могуће ни сву рану реквизицијом покупити, нити пак данак покупити.

Па с тога Начелство предлаже заступнику Команданта Ибарске војске, да се за време примирја¹¹ ради наведене потребе, сви кметови у овом Округу са њиховим помоћницима, од војене дужности ослободе и да се за то време на границу ради смене не позивају; а они који су сада на посади и позицијама, да се што пре одпусте и на кметовску дужност упуте.

(Начелник
Белман)

АС-НОУ-1876. нр. гр.

20. НОВЕМБАР 1876. ГОДИНЕ

В. Д. НАЧЕЛНИК СРЕЗА МОРАВИЧКОГ — НАЧЕЛСТВУ
ОКРУГА УЖИЧКОГ; ЈАВЉА О УПАДУ ТУРСKE ВОЈСКЕ
У ВАСИЉЕВИЋЕ И ЊЕНОМ ПЉАЧКАЊУ.

Време предаје 20/11. 1876. у 10 час. 45 мин. пре подне у Ива-
њици

Време доласка 20/11. 1876. у 2 час. 20 мин. по подне у Ужицу

Т е л е г р а м
Начелништву округа Ужичког

Ужице

Од Турске војске до 150 војника са шанца „Лесковца“ 18. тек. м. напало је са пушчаном ваљром у селу Васиљевићу на наше људе који су на својим гумњима жито врли. Турци су отели нашим људима жито, покровце, вреће и черге.

По дужности изложено и овом приликом недела Турска учтиво јављам начелству.

№ 5146.

Вршиоц дужности
нач. ср. Морав.
М. М. Јеремић

АС-НОУ-1876. нср. гр.

27. НОВЕМБАР 1876. ГОДИНЕ
МИНИСТАР УНУТРАШЊИХ ДЕЛА — НАЧЕЛСТВУ ОКРУГА УЖИЧКОГ; НАЛАЖЕ ПРЕДУЗИМАЊЕ САНИТЕТСКИХ МЕРА: ДУБЉЕ УКОПАВАЊЕ ИЗГИНУЛИХ ВОЈНИКА И УГИНУЛЕ СТОКЕ, ЧИШЋЕЊЕ БОЈИШТА, БОЛНИЦА, КАСАНИЦА И СЛ. — СВЕ У ПРИСУСТВУ ЛЕКАРА — КАКО БИ СЕ ИЗБЕГЛЕ ЗАРАЗНЕ БОЛЕСТИ.

Начелству окр. Ужичког

Министар унутрашњих дела нашао је за нужно да се у садањим ратним околностима, у којима се доста рањеника и од других болести људи по болницама Отаџбине наше наоди, и што је многа стока поклана и још једнако се коље, и што су мртваци људски и лешине утинуле стоке на неким местима врло плитко закопани, које све прелазећи у трулеж, врло убитачан задај испаравају, — предузму све могуће санитарске мере, како би сваком могућем појаву Епидемије у нашој Отаџбини на пут стало.

Зато се препоручује томе Начелству да оно без икаква одлагања нареди, да лекари прегледају сва места у којима се болнице наоде, као и саме болнице, па при таковоу нечистоћу приметили буду, као што су крпе, завоји и проче, да се одма у присуству њивом покупе о далеко изван обиталишта у дубоке рупе и на оцедном месту закопају; а ако се нађе да су телеса људска или стоке плитко закопана, онда се и око њих и преко њих доста земље натрпа и добро покрију. Ово исто треба да се изврши и за сва места где

су рањеници пролазили и стока протеривана и где су бојеви бивали. Тако исто да се пази, да се крв и бурази од заклане стоке коју на пољу леже или су око кућа побацани, са тога места дижу и далеко од обиталишта дубоко у земљу закопају, као и све друго што санитарске мере прописују да се онако изврши како би се Отаџбина могла сачувати од заразних болести које се особити у пролеће страшно појавити могу.

Сво чишћење да се врши у присуству лекара; и да би се све санитарске мере као што треба по овоме тачно извршиле, Начелство ће и само настати, а и подчињеним му властима најстрожије и најозбиљније препоручити да се и оне најживље постарају да Лекари своју задаћу што брже и поузданије извршити могу.

Шта по овоме учињено буде Начелство ће амо јавити.

СН^о 1858.

27. Новембра 1876. год.

Београд

Министар
унутрашњих дела,
Рад. Милојковић

АС-НОУ-1876. нр. гр.

7. ДЕЦЕМБАР 1876. ГОДИНЕ

ГЕНЕРАЛ Р. АЛИМПИЋ — КНЕЗУ, МИНИСТРУ ВОЈНОМ И МИНИСТРУ ИНОСТРАНИХ ДЕЛА; ЈАВЉА О ТУРСКОМ НАПАДУ КОД СТУПСКЕ ЧЕСМЕ; НАПАДАЧИ ПОБЕГЛИ ОСТАВИВШИ ЈЕДНОГ ПОГИНУЛОГ И КОЊЕ.

Време предаје 7/12. 1876. у 12 час. — мин. у подне из Кушића

Време доласка 7/12. 1876. у 3 час. 45 мин. по подне у Београду

Т е л е г р а м

Његовој Светлости Књазу Врховном Команданту војске,
Министру војеном и Г. Министру спољних послова

Београд

Дошав у Ивањицу и Кушић дознадо, да су турци башибозуци од Сјенице 3-ег овог месеца прешли били преко границе у нашу страну код „Ступске Чесме“ и почели сећи дрва и товариити на многе коње, које су са собом за дрва повели. Наше страже потрче тамо да сечу дрва турцима не дозволе, но турци на њих опале из

НОВАК ЖИВКОВИЋ

пушака а кад наше страже почну пуцати турци побегну натраг, оставивши 4 коња товр(н)а.

При пушкарању овом погинуо је један турчин, а од стране наше није никаква губитка било.

И из овога се види како турци башибозуци не поштују примирје.

Генерал Алимџић

АС-МИД-ПО-Р-1/1876.

_____
_____
_____

НАПОМЕНЕ

1. У почетку објављивања докумената који се односе на Стари Влах у ратном периоду 1876—1878. године (**Зборник Народног музеја у Чачку**, св. X, год. 1980.) речено је да овде не долазе у обзир текстови о ратним подухватима, операцијама тактичким и стратегијским потезима, војним успесима и неуспесима. То важи и за ово раздобље, тим више што се појавило неколико публикација о стогодишњици ових ратова. Овде је реч о народним тегабама и напорима који пади у другу половину ратних месеци 1876. године.

Дубља позадина ратног попршта обухватала је округе: ужички, чачански, руднички и ваљевски. Отуда је долазио највећи број ратних јединица и отуда се вршило снабдевање бојишта уза све напоре сиромашног народа, оскудице саобраћајних средстава и по врло лошим путевима. Претежан део докумената потиче из прилично опустошеног архивског фонда ужичког начелства. Старовлашки крај је поднео највише страдања а ратни терети падали су равномерно на наведене округе. Разлог што се користи само фонд Ужичког начелства је једноставан: фондови архивске грађе друга три округа више и не постоје. Употребљена документа делом бацају светлост и на прилике у тим окрузима у њиховој подршци фронту.

2. У Пожеги је, за ратне потребе, био постављен парни млин. Имао је две машине и радио је на погон са дрвима. Као што се из овог извештаја види, млевење у њему није ишло како треба. Млин ни у каснијим месецима није одговарао својој намени. Било је тешкоћа и око његовог искоришћавања и око набавке горива. Иза ратних година продат је приватним лицима.

3. Организација Црвеног крста настала је у овом крају године 1875. Њена делатност се није исцрпљивала у помоћи рањеницима по болницама и на бојишту. Она се много јаче осећала при пружању помоћи и олакшању живота многобројним избеглицама из предела под турском влашћу.

4. Оштро писмо генерала Фр. Заха настало је у оном тренутку када се претпостављало да Турци припремају ако не главни, а оно бар јак удар од Вишеграда преко Шаргана у моравску долину. Генерал Зах, као што се види, наређивао је дизање целог народа за одбрану Ужица. Турци нису покушали да спроведу напад са те стране даље од Мокре Горе коју су опустошили.

5. Бројеви при крају друге колоне писани су првеним мастилом и означавају неку накнадну ревизију. Иначе овај докуменат, као први, посведочава постојање неком санитетском центру у Ивањици, нешто као прихватна амбуланта која ће се, у каснијим документима називати болницом. Овде су прихватани рањеници са бојишта на Јавору и тежи од њих одмах спровођени у Ужичку ратну болницу.

6. Овај докуменат указује да „болница“ у Ивањици добија и своју ратну апотеку.

7. Турци су, углавном посели тај простор који је испражњен овом евакуацијом и задржали га за време примирја — све до близу половине наредне 1877. године.

8. Био је знатан број рањених, већином лакше, војника са бојишта, које болнице нису могле да прихвате. Начелник среза моравичког у свом извештају (№ 3960 од 5. окт. 1876. № 3960) Начелству у Ужицу доставља списак таквих рањеника где поименице наводи 59 војника I и II класе који се налазе на кућном лечењу. Пожешки срез је имао знатно већи број рањених и болесних војника; њих 138 поименично наведених (Акт № 2896 од 7. окт. 1876.) и приложени извештај. У срезу црногорском се таквих војника налазио 50 (Извештај нач. ср. црногорског № 1988, од 10. окт. 1876.) Златиборски срез је имао тада на лечењу 99 војника (Акт нач. ср. златиборског бр. 4780 од 15. окт. 1876.) Ариљски срез је допунио извештај о броју рањених војника на лечењу код својих кућа, депешом од 15. окт. т. г. где наводи да сада има на лечењу 94 рањеника. (Депеша — званично — од 15. окт. 1876.)

9. Распис окружне власти из Ужица имао је као резултат одговор из среза рачанског. Показало се да покојник није из црногорског среза већ из

рачанског села Љештанско. Звао се Лука Ђукановић и био је војник на Јавору. Изгледа да је био тешко болестан и као такав отпуштен из војске, али није успео да стигне ни до болнице ни до своје куће.

10. Докуменат је овде дат у званичном изводу. Постоји и врло обиман оригинал. Изгледа да је дошао као одговор на жалбу Начелства из Ужица да овај округ подноси велике терете на издржавање војске. Главни интендант уверава Начелство да такав терет подједнако носе: чачански, руднички и ваљевски округ у снабдевању Ибарске војске.

11. Примирје је закључено 20 октобра 1876. године. Било је, на притисак Русије, безусловно примирје. Тада су престала и непријатељства на бојиштима (Српске новине, бр. 238 од 22. окт. 1876.) „Где војске сада постоје (,,) ту је означена сада нарочита линија између наше и турске војске“ (Акт Окр. начелства № 9706 од 26. окт. 1876. год. — Начелнику ср. ариљског). Тако је неколико села, или њихових заселака у моравичком срезу, остало привремено под турском влашћу.

LA VIE A L'ARRIERE DU FRONT DANS LA CONTREE STARI VLAH EN 1876

L'auteur expose ici son choix de documents qui se rapportent à la vie dans la région de Stari Vlah pendant les mois de la guerre de 1876. Différant par là de son texte précédent publié dans les № X et XI du «Recueil du Musée National de Čačak» il n'y cite pas les documents relatifs aux incidents frontaliers, étant donné que la région s'est transformée en théâtre des opérations. Les documents sur cette région et les conflits qui s'y déroulent entrent dans l'histoire militaire. La documentation qu'il présente ici se rapporte à l'arrière, à la vie de la population et à l'aide qu'elle fournit à l'armée en mentionnant aussi les difficultés qu'elle rencontre et comment elle arrive à les surmonter.

Les documents entrant dans cette documentation sont assez peu nombreux et proviennent exclusivement des archives de l'ancien bureau départemental du département d'Užice, souvent ils sont incomplets ou manquent de clarté. Cependant, telle quelle, cette documentation nous décrit la vie de la population de la région de Čačak, Užice, Rudnik et Valjevo à cette époque.